

FRI-ONLINE-1-AS-07

EDUCATIONAL POTENTIAL OF MEDIA FORMATS AND ELECTRONIC DISTANCE LEARNING PLATFORMS IN FINE ARTS⁵⁵

Pr. Assist. Prof. Valentina Radeva, PhD

Department of Natural Sciences and Education,
University of Ruse
Tel.: +359 82 888 832
E-mail: vtradeva@uni-ruse.bg

Primary School Teacher Zlatka Dimitrova

Secondary school with the study of European languages "St. Constantine-Cyril the Philosopher" – Ruse
Phone: +359 82 841 780
E-mail: z.dimitrova@souee.bg

***Abstract:** The extraordinary pandemic conditions put to a real test the readiness of the Bulgarian educational system to respond adequately to the necessity for developing certain knowledge, skills and competencies in the students. The forced removal of the educational process from the "comfort" of the real classroom and its implementation entirely in the electronic environment for distance learning provided an opportunity to monitor and analyze the extent to which the provisions of the updated Bulgarian legislation in the context of digitalization of this process can be applied successfully in pedagogical practice. The report observes the features, obstacles, as well as the optimal solutions for distance learning in fine arts. An author's set of multimedia formats for teaching this subject in the primary school stage is presented and a comparison is made with the resources that other author teams have provided in the electronic versions of their books. The applicability of the media formats in terms of widely accessible platforms for asynchronous and synchronous learning in online environment is analyzed.*

***Keywords:** education, fine arts, distance learning, media formats in electronic books, web-based educational platforms.*

ВЪВЕДЕНИЕ

ОРЕС в контекста на държавните стандарти за изграждане на съвременни образователни модели.

Образованието е изведено като национален приоритет още в мотивите за създаване на нов закон, уреждащ системата на предучилищното и училищното образование – ЗПУО (Обн. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 2015 г.). Потребността от такъв закон е обоснована и с необходимостта да се създадат предпоставки не само за оптимизиране самостоятелната и индивидуалната форма на обучение, но и за развиване на дистанционната и въвеждане на комбинирана форма на обучение. Реалностите към днешна дата ни дават повод да осъзнаем колко навременна и адекватна е ревизията на нормативните актове.

В екстемните условия на пандемичната обстановка обучението от разстояние в електронна среда (ОРЕС) се оказва единствената възможна алтернатива на традиционното обучение в класната стая. Тези извънредни обстоятелства наложиха допълнителни актуализации в законотворчеството. В Раздел VI на ЗПУО, касаещ възможните форми на обучение, вече присъства нов текст – чл. 115а. (Нов - ДВ, бр. 82 от 2020 г.), който указва как следва да се процедира в случаи на извънредни обстоятелства, когато присъственият образователен процес в училището се налага да бъде преустановен, а именно: „...доколкото и ако е възможно, от разстояние в електронна среда чрез използване на средствата на информационните и комуникационните технологии“.

⁵⁵ Докладът е представен на конференция на Русенския университет на 29 октомври 2021 г. в секция Изкуствознание с оригинално заглавие на български език: ОБРАЗОВАТЕЛЕН ПОТЕНЦИАЛ НА МЕДИЙНИТЕ ФОРМАТИ И ЕЛЕКТРОННИТЕ ПЛАТФОРМИ ЗА ОБУЧЕНИЕ ОТ РАЗСТОЯНИЕ ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО.

В изложението по-долу е представен педагогически опит за полезността на различни образователни платформи за обучение от разстояние на ученици в начален етап. Направен е и фрагментарен преглед за присъствието на някои ключови ресурси в електронните варианти на учебници, които следва да обезпечат работата на учителя по предмета Изобразително изкуство и да допринесат ОРЕС да е не само възможно, но и пълноценно.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Образователните платформи в подкрепа на ОРЕС

Неочакваната ситуация, в която пандемията поставя всички нас в началото на 2020 година, провокира педагогическите специалисти да търсят подходящи форми, методи, подходи и средства за адекватно и пълноценно усвояване на учебното съдържание от учениците, обучаващи се по изключение от вкъщи. Тези търсения отвеждат голяма част от учителите към множество платформи за електронно обучение като възможно най-добрата алтернатива на обучението в реалната класна стая. Педагогическият опит в условията на обучението от разстояние доказва, че децата от съвременното «дигитално» поколение разпознават електронната среда като своя напълно естествена среда. В нея децата се чувстват уверени и в голяма степен защитени, с лекота усвояват всякаква информация и проявяват максимална отзивчивост при взаимодействието си с останалите субекти.

Още през учебната 2016-2017 година, когато голяма част от учениците се озовават принудително в дълга зимна ваканция и поради опасността малките първокласници да изгубят крехките си умения за учене, една част от активните учители намират изход от ситуацията. Те регистрират учениците си в платформата LearningApps.org и реално още тогава за тях започва електронното обучение. Работата с дигитални инструменти продължава да съпътства заниманията вкъщи и в клас на голяма част от учениците и през следващите години. Наблюдава се изключителен интерес у учениците при изпълняване на различни упражнения от класната стая на Liveworksheets.

През пролетта на 2017 г. някои български училище са асоциирани за работа в G Suite (сега Google Workspace). Към настоящия момент много учители разполагат с възможността да използват богатия инструментариум на облачните технологии. Чрез своя персонален корпоративен профил всеки учител и ученик разполага с неограничено облачно пространство и множество приложения за споделяне и сътрудничество (Gmail, Календар, Meet, Chat, Drive, Docs, Sheets, Slides, Forms, Sites и др.). Педагогическата практика показва, че учениците лесно се научават да създават свои файлове, да ги съхраняват в екипен или собствен диск и да ги споделят с учители и съученици. С времето все повече платформи започват да намират своето място в практиката на учителите, като: Google Classroom, Google Presentation, Google Form, Google Docs, както и други обучителни платформи като Smart Test, BOOK CREATOR и т.н.

В началото на 2020 г. към широкия набор от инструменти за електронно обучение се добавя и платформата ZOOM, чийто потенциал предоставя възможност за провеждане на синхронно дистанционно обучение. От дистанцията на времето се откроява изключителната полза от тази форма на обучение, която се оказва много подходяща за работа с деца с дислексия, хиперактивност, проблеми с концентрацията и социализацията.

През учебната 2020-2021 година много училища реализират ОРЕС чрез Google Meet. Дори първокласниците се ориентират много бързо в новите условия, с новите технологии и споделят не само своите знания и умения, но и своите емоции и лични предпочитания.

На ОРЕС следва да се погледне и от друг ракурс – тази форма на обучение поражда предпоставки за пренатоварване на преподавателите. Подготовката на един учебен час в такива условия осезаемо нараства, като в някои случаи дори отнема повече от 3-4 часа, а междуременно се добавя и неизбежното технологично време за проверка на писмени работи и други текущи задачи. Всички тези обстоятелства през пролетта на 2020 г. се явяват трудно преодолима за учителите пречка и особено изтощителен за тях ангажимент. В същото време са налице очаквания от различните издатели и авторски колективи да обезпечат безпроблемната работа на учителите с необходимия обем от медийни ресурси към

съществуващите вече електронни варианти на учебници по различни предмети. Липсата на достатъчни ресурси, в крайна сметка, довежда до създаване в различните платформи на богата база с подкрепящи обучителни материали – продукт на извънредния едногодишен труд на много български учители, които ресурси и към настоящия момент подпомагат педагогическите специалисти в ОРЕС.

Водещи медийни формати за ОРЕС по изобразително изкуство

Обучението по изобразително изкуство изисква използването на някои специфични методи на преподаване, които имат пряка връзка с усвояването на знания и умения на практико-приложно равнище. ОРЕС е препятствие, което силно ограничава възможността на учителя да използва едни от най-ефективните нагледни методи като демонстрация, рисуване върху учебната дъска. Визуализирането на конкретните действия, на етапите, през които следва да се премине, на възможните творчески решения са малка част от ползите, без които самостоятелната практическа дейност на ученика рискува да не се увенчае със същия резултат ако той бъде поставен в ситуация да разчита цялата тази информация от абстрактни схематични изображения, снимки или в най-лошия случай да се ръководи от инструкции, представени като текст.

Още в края на 2017 година, с влизането в сила на държавния стандарт за съдържанието, графичния дизайн, полиграфическото и електронното изпълнение на учебниците, учебните комплекти и учебните помагала, законово се регламентираха изискванията към тях. Тук ще се спрем само на някои компоненти от Наредба №10 за познавателните книжки, учебниците и учебните помагала, имащи пряко отношение към електронното им изпълнение. В чл. 38 на Наредбата е пояснено какво следва да се разбира под понятието *електронни варианти* на познавателна книжка, учебник и учебно помагало, а именно – електронният вариант «трябва да включва формати, които *не могат* да бъдат представени в печатното издание». (Ordinance №10, 2017)

По-нататък в същия документ (чл. 39. (1)) се уточнява, че в «зависимост от предназначението си електронното издание може да съдържа:

1. аудиофайлове, видеофилми, интерактивни анимации, 3D визуализации и др.;
2. илюстрации с възможности за увеличаване и фокусиране на отделни детайли;
3. виртуални симулации на процеси, опити и др. за целите на обучението.

От така изброените формати можем да посочим видеофилмите, анимациите и 3D визуализациите като най-полезни в практически план ресурси и най-близко стоящи до традиционната демонстрация, независимо дали тя се прави върху рисуващията повърхност, върху учебната дъска или триизмерно в пространството (при изграждане на пластичен образ, напр.).

Мониторинг на медийните формати в електронните варианти на учебниците по изобразително изкуство

Направеният преглед е насочен конкретно към присъствието на два от медийните формати, подходящи за ОРЕС по предмета изобразително изкуство в началния училищен етап, а именно: видеофайлове, които имат пряка връзка с практическото изпълнение на поставената изобразителна задача и анимации, които подпомагат разбирането на учебния материал и косвено подкрепят самостоятелната дейност на ученика. Приятно впечатление прави, че всички авторски колективи са спазили изискванията на чл. 39. (2) от Наредба №10 и всички електронни издания са създадени на основата на познати модели за навигация и за извличане на информация, което предполага лесно използване от учениците без да се налагат допълнителни указания. Информацията в таблицата представя сумарния брой на двата ключови ресурса в електронните варианти на всички, използвани в педагогическата практика, учебници. Изброяването на издателите е заимствано от Приложение №2 към Списъка на МОН за учебниците и учебните комплекти, които са утвърдени за използване в начален етап за учебната 2021-2022 година.

Таблица 1. Присъствие на конкретни ресурси в одобрените електронни издания⁵⁶

	„Бит и техника“ ООД	„Клет България“ ООД (Анубис)	„Клет България“ ООД (Булвест 2000)	„Просвета Плюс“ ЕООД	„Просвета – София“ АД	ИК „Рива“ АД
1 клас						
видеофайл	10	4	5	8	2	4
анимация	4	-	1	1	1	-
2 клас						
видеофайл	19	-	9	-	1	-
анимация	7	-	1	-	-	-
3 клас						
видеофайл	13	1	-	-	-	3
анимация	2	-	1	-	-	-
4 клас						
видеофайл	15	1	-	1	3	-
анимация	-	-	1	-	-	-
Всичко:	70	6	18	10	7	7

От обобщената в таблицата информация става видно, че в електронните варианти на учебниците по изобразително изкуство на едно от издателствата („Бит и техника“) се съдържа значително количество видеофайлове и анимации, при това за всеки един от класовете в началния етап. Притеснителен е факта, че към настоящия момент в някои от електронните учебници за различни класове на останалите авторски колективи не присъстват подобни ресурси. Тези липси авторите компенсират с подробни текстови указания, графично представени стъпки или чрез презентации – инструменти, които, съпоставени с анимирания образ или действие или заснетия във видеофайл процес, са крайно неподходящи и неуместни за потенциала на този вариант на учебника.

Безспорно атрактивни и обогатяващи представите на учениците са многообразните медийни формати, които присъстват в образователните платформи на издателите и постоянно се обновяват и допълват, като: галерии от снимки, виртуални галерии, 360 VR панорами, Google Street View ресурси, аудиоуроци и др., но особено полезни за самостоятелната практическа дейност на учениците са главно видео файловете. Тук е уместно да отбележим, че значителна част от времетраенето на урока е предвидена именно за тази индивидуална творческа дейност и конкретни, кратки и специално заснети видео указания са повече от необходими. Трудно обяснение може да намери за използването на готови ресурси от сайтове за видеосподеляне, като YouTube и други подобни с чуждестранен произход, които не представят целенасочени, научно и теоретично-методически издържани модели за практическо подражание с очакваната образователна стойност (Фиг. 1).

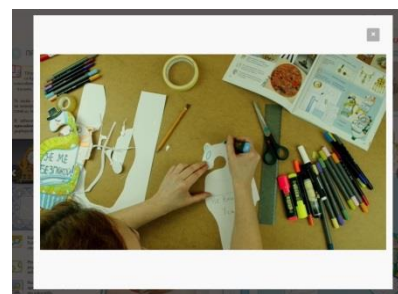
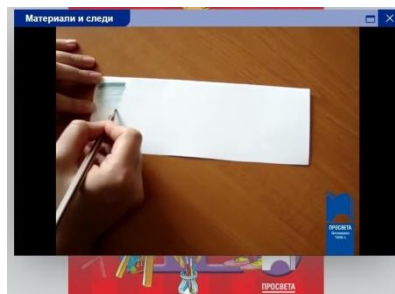
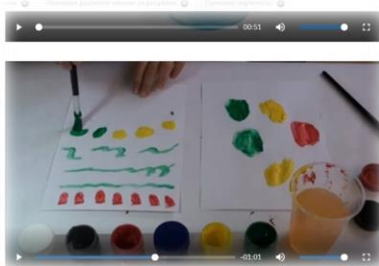
Нецеленасочено използвани свободни ресурси от Интернет по-скоро внасят объркване и притеснения у учениците, че демонстрираното е непосилно за техните способности и че те не могат да се справят с изобразителната задача. Подборът на такива ресурси следва да е изключително прецизен, тъй като в голяма степен информацията в тях не е създадена специално за образователни цели. Необходимо е да се следи и за приложимостта им в началния етап на обучение.

⁵⁶ Последна актуализация на справката – 28.11.2021 г.

Фиг. 1. Съпоставка на заимствани (вляво) и авторски (вдясно) видео ресурси, подкрепящи учебно съдържание (ляво: *Булвест 2000*, 2 клас; дясно: *Бит и техника*, 3 клас)

Въпреки че в електронните ресурси на учебниците на всички издатели се срещат неподходящо заснети видеа – някъде те присъстват инцидентно, но на места са обичайна практика, редно е да се отбележат често допускани грешки, които следва да се избягват (Фиг. 2). Важните акценти биха могли да подпомогнат правилната преценка на самите учители в търсенето и използването на допълнителни подкрепящи визуални материали от Интернет. Информацията във видеофилм, указващ конкретна последователност от действия и начини за използване на различни изобразителни материали и техники, значително по-успешно се възприема, разбира и прилага от учениците (особено при ОРЕС) когато притежава следните характеристики: видео сигналът да е с висока резолюция, което рефлектира върху качеството на кадъра; честотата и скоростта на кадрите да е висока, за да изглежда по-плавно и естествено движението; светлинният поток да е с необходимите параметри и насоченост, за да не се получават контрастни сенки в картината; позицията и ъгълът на видеозаснемане да предполага възможно най-лесно възприемане от децата (фронтално), както и да се избягват ракурси, които водят до „изкривяване“ на действителността и деформации; да се избягва присъствието на излишни обекти или такива, които възпрепятстват моментното усвояване на важната информация.

Фиг. 2. Примери за неподходящо представяне на визуална информация във видеофилм (ляво: *Булвест 2000*, 2 кл.; среда: *Просвета – София*, 1 кл.; дясно: *Рива*, 3 кл.)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Съвременето ни повече от всякога подсказва, а в педагогическата практика в обучението от разстояние се забелязва необходимост от още по-осезаемо присъствие на подходящи подкрепящи ресурси. Настъпилата вече промяна е „все по-интензивна, с нарастваща динамика и амплитуда, и образованието няма друга алтернатива, освен да се адаптира подобаващо и да се възползва креативно и обосновано от новите възможности на виртуалната среда“ (Stefanov, P., Stefanova, P., 2020: 403). Изключително полезни формати за електронните варианти на учебниците по изобразително изкуство са видеофайловете и анимациите, имащи за цел не само да внесат по-голяма яснота и нагледност при представяне на образователното съдържание, но и да активизират познавателните нагласи и увереността у децата в контекста на информалното учене в условията на ОРЕС. В тази връзка интересни тълкувателни нюанси се откриват в т. 3 (Нова – ДВ, бр. 39 от 2020 г., в сила от 28.04.2020 г.) към § 1. на Допълнителните разпоредби на Наредба №10, в която категорично е дефинирано, че електронен продукт, чието съдържание е напълно идентично със съдържанието на печатното издание на проекта на учебник или учебен комплект се определя като

„Електронно четим проект на учебник или учебен комплект“. (Ordinance №10, 2017) Тези, очевидно необходими уточнения, вероятно стоят в основата на някои, оскъдни откъм каквито и да било медийни формати, електронни варианти на учебници, все още оставащи по-близо сякаш до електронно четимите.

Докладът отразява резултати от работата по проект № 2021-ФПНО-01, финансиран от фонд „Научни изследвания“ на Русенския университет.

REFERENCES

Angelova, L., Legkostup, P., Mihaylova-Nedkova, G. & Pelovska S. (2016-2018). Textbooks about Fine art for 1st – 4th grade. Sofia: Publishing house “Prosveta-Sofia” (**Оригинално заглавие:** *Ангелова, Л., Легкоступ, П., Михайлова-Недкова, Г. и Пеловска, С. (2016-2018). Учебници по изобразително изкуство за 1-4 клас. София: Издателство „Просвета - София”*).

Boiadjieva, N., Velikova, M. (2020). Application of innovative methods in school activities according to teachers in Bulgaria. Sofia: Education and technologies, 11/2020, 131-137. (**Оригинално заглавие:** *Бояджиева, Н., Великова, М. (2020). Приложение на иновативни методи в училищните дейности според мнението на учителите в България, София: Образование и технологии, 11/2020, 131-137.*

Damyanov, V., Zankov, O., Markova, D., Balkanski, D. & Hristova, O. (2016). Textbook about Fine art for 1st grade. Sofia: Publishing house “Klet Bulgaria-Anubis” (**Оригинално заглавие:** *Дамянов, В., Занков, О., Маркова, Д., Балкански, Д., и Христова, О. (2016). Учебник по изобразително изкуство за 1 клас. София: Издателство „Клет България-Анубис”*).

Damyanov, V., Zankov, O., Markova, D. & Georgieva, E. (2017). Textbook about Fine art for 2nd grade. Sofia: Publishing house “Klet Bulgaria-Anubis” (**Оригинално заглавие:** *Дамянов, В., Занков, О., Маркова, Д. и Георгиева, Е. (2017). Учебник по изобразително изкуство за 2 клас. София: Издателство „Клет България-Анубис”*).

Damyanov, V., Zankov, O., Angelov, M. & Tosheva, T. (2018). Textbook about Fine art for 3rd grade. Sofia: Publishing house “Klet Bulgaria-Anubis” (**Оригинално заглавие:** *Дамянов, В., Занков, О., Ангелов, М. и Тошева, Т. (2018). Учебник по изобразително изкуство за 3 клас. София: Издателство „Клет България-Анубис”*).

Damyanov, V., Angelov, M. & Gigova, E. (2018). Textbook about Fine art for 4th grade. Sofia: Publishing house “Klet Bulgaria-Anubis” (**Оригинално заглавие:** *Дамянов, В., Ангелов, М., Гигова, Е. (2018). Учебник по изобразително изкуство за 4 клас. София: Издателство „Клет България-Анубис”*).

Dvoryanov, O., Vitanov, L. & Dvoryanova, L. (2016-2019). Textbooks about Fine art for 1st – 4th grade. Sofia: Publishing house “Riva” (**Оригинално заглавие:** *Дворянов, О., Витанов, Л., и Дворянова, Л. (2016-2018). Учебници по изобразително изкуство за 1-4 клас. София: Издателство „Рива”*).

Ivanova, P., Krалеva, D. & Petrova, M. (2017). Textbook about Fine art for 2nd grade. Sofia: Publishing house “Klet Bulgaria-Bulvest 2000” (**Оригинално заглавие:** *Иванова, П., Кралева, Д. и Петрова, М. (2017). Учебник по изобразително изкуство за 2 клас. София: Издателство „Клет България-Булвест 2000”*).

Ivanova, P., Krалеva, D. & Nikova-Gincheva, K. (2018). Textbooks about Fine art for 3rd and 4th grade. Sofia: Publishing house “Klet Bulgaria-Bulvest 2000” (**Оригинално заглавие:** *Иванова, П., Кралева, Д. и Никова-Гинчева, К. (2018). Учебници по изобразително изкуство за 3 и 4 клас. София: Издателство „Клет България-Булвест 2000”*).

Nemtzov, D., Ivanova, P., Popov, Tch. & Krалеva, D. (2016). Textbook about Fine art for 1st grade. Sofia: Publishing house “Klet Bulgaria-Bulvest 2000” (**Оригинално заглавие:** *Немцов, Д., Иванова, П., Попов, Ч. и Кралева, Д. (2016). Учебник по изобразително изкуство за 1 клас. София: Издателство „Клет България-Булвест 2000”*).

Ordinance №5 of 03.06.2016 for general education, promulgated in the State Gazette, issue 95 as of 08.12.2015, effective as from 08.12.2015. (**Оригинално заглавие:** *Наредба № 5 от*

30.11.2015 г. за общообразователната подготовка (обн. - ДВ, бр. 95 от 08.12.2015 г., в сила от 08.12.2015 г.).

Ordinance №10 of 19.12.2017 for knowledge books, textbooks and teaching aids, promulgated in the State Gazette, issue 102 as of 22.12.2017, effective as from 22.12.2017. (**Оригинално заглавие:** Наредба № 10 ОТ 19.12.2017 г. за познавателните книжки, учебниците и учебните помагала (обн., ДВ, бр. 102 от 22.12.2017 г., в сила от 22.12.2017 г.).

Parazov, B., Radeva, V., Shiyachka, V. & Petrova, N. (2016). Textbook about Fine art for 1st grade. Varna: Publishing house "Bit & tehnika" (**Оригинално заглавие:** Папазов, Б., Радева, В., Шиячка, В. и Петрова, Н. (2016). Учебник по изобразително изкуство за 1 клас. Варна: Издателство „Бит и техника“).

Pre-school and School education Act, promulgated in the State Gazette, issue 79 as of 13.10.2015, effective as from 01.08.2016. (**Оригинално заглавие:** Закон за предучилищното и училищното образование, Обн. - ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 01.08.2016 г.).

Radeva, V., Petrova, N. (2017). Textbook about Fine art for 2nd grade. Varna: Publishing house "Bit & tehnika" (**Оригинално заглавие:** Радева, В., Петрова, Н. (2017). Учебник по изобразително изкуство за 2 клас. Варна: Издателство „Бит и техника“).

Radeva, V., Petrova, N. & Dimitrova, Z. (2018). Textbook about Fine art for 3rd grade. Varna: Publishing house "Bit & tehnika" (**Оригинално заглавие:** Радева, В., Петрова, Н. и Димитрова, З. (2018). Учебник по изобразително изкуство за 3 клас. Варна: Издателство „Бит и техника“).

Radeva, V., Dimitrova, Z. (2019). Textbook about Fine art for 4th grade. Varna: Publishing house "Bit & tehnika" (**Оригинално заглавие:** Радева, В., Димитрова, З. (2019). Учебник по изобразително изкуство за 4 клас. Варна: Издателство „Бит и техника“).

Stefanov, P., Stefanova, P. (2020). Sound images or education in a virtual sound environment. Lyben Karavelov Regional Library-Ruse. Evolution against revolution or for the models of development. Proceedings of the international scientific conference, Ruse, volume 1. pp. 339-405. (**Оригинално заглавие:** Стефанов, П., Стефанова, П. (2020). Звукови образи или образование във виртуална звукова среда. РБ "Любен Каравелов"-Русе. Сборник с доклади от международна научна конференция том 2. Еволюция срещу революция или за моделите на развитие, Русе. с. 339 - 405).

Tzanev, P., Karapanteva, R. & Strashilova, G. (2016-2019). Textbooks about Fine art for 1st – 4th grade. Sofia: Publishing house "Prosveta Plus" (**Оригинално заглавие:** Ангелова, Л., Легкоступ, П., Михайлова-Недкова, Г. и Пеловска, С. (2016-2019). Учебници по изобразително изкуство за 1-4 клас. София: Издателство „Просвета Плюс“).

https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/conference-interpreting/professional-support/e-learning-and-online-resources_bg

https://ec.europa.eu/education/resources-and-tools/coronavirus-online-learning-resources/online-platforms_bg

<https://edubg2020.wixsite.com/edubg/e-obrazovatelni-platformi>

<https://edu.mon.bg/>

<https://ire-bg.org/>

<https://teachingalpha.org/bezplatni-platformi-za-distancionno-obuchenie>

<https://uchebnicite.bg/>

<https://zaednovchas.bg/distancionno-obuchenie/>

<https://www.e-prosveta.bg/>

<https://www.e-uchebnici.com/>

<https://www.online-learning.bg/sistemi-distancionno-obuchenie>

<https://www.mon.bg/bg/100104>